

ЗІ СЛАНИ — ДО НОВИН

Продовження. Початок у №№ 19, 20, 22, 26.

ПРАВОСЛАВ'Я

На двадцятому році свого перебування на Волині, в середовищі православного українського населення, чеська громада села Новини у своїй більшості перейшла на православну віру. Із 310 жителів села 160 чехів на той час (1888 рік) уже прийняли православ'я. До речі, цей рух серед волинських чехів підтримувався і заохочувався царською владою. Католиками в селі залишалися надалі тільки Шафар, Лінгардт, Кауфман, Йозеф Гарнік і вони відвідували за 12 км костел у Млинови.

Православні віруючі чехи с.Новини Чеські відносилися до церковного приходу с.Малі Дорогостаї (відстань приблизно 10 км).

Заслугує на увагу зафіксований у «Волинських епархальних відомостях» того часу такий епізод: «19-22 травня 1889 р. 35 чехів із с.Новини здійснили масове паломництво на чолі із сільським головою у святу Почаївську Лавру. До новинських паломників (дорослих та дітей) у Підгайцях приєдналося ще 5 чоловік. На залізничній станції Рудня група розділилася на дві частини — одна поїхала в Почаїв на конях, інша, в тому числі багато жінок та дітей, пішли пішки. Паломників, які перешли у православ'я, прийняв архієпископ Волинський та Житомирський Палладій, котрий поблагословив прихожан... Зранку, 21 травня, взявши святу воду, свічки, хрести, ікони, книги, паломники відправилися у

зворотну путь».

У честь і на пам'ять прийняття православ'я на північній околиці села в дубовому ліску у 1889 році громада спорудила капличку. День посвячення її перетворився в селі на велике свято, яке надалі відзначалося щороку. До цього свята в Новинах завжди заздалегідь і ретельно готувалися. Прибирали, двори і вулиці прикрашали декоративними березами та іншою пахучою зеленню... Була поширена весела традиція, коли напередодні свята до ранку висипали стежки від будинку парубка до будинку його дівчини.

На святкування і народні гуляння в Новини Чеські з'їжджалися чехи з навколишніх і віддалених сіл, а також сусіди-українці, з якими чехи жили в дружбі та злагоді. Було це справді веселе і радісне весняне свято.

Чехи вміли не тільки плідно працювати, а й добре відпочивати і на славу погуляти...

САДІВНИЦТВО

Село Новини Чеські було відоме і славилось як село великих квітучих садів. Весною воно потопало у розмаїтму цвіті. Проте дорога до цього процвітання була тривала і нелегка...

Ще на початку, коли першопрохідці корчували ліси і розчищали хащі, натрапляли на молоді яблуньки-дички, вони їх висаджували, проводили щеплення. Щепи також купували у навколишніх шляхтичів. Перший фруктовий сад у селі виростив Вацлав Новак — верхній.

Його сад (в основному яблуневий) був посаджений у 1875 році. У садку Новака інших плодкових дерев було мало. Не дивно, що першу шкільку заклав Владімір (Йосипович) Лібовицький ще малим хлопцем на горбочку біля своєї садиби. Він ходив у школу в село Великі Дорогостаї і там познайомився з дуже культурною людиною — чехом Йозефом Ферзіком. Пізніше він одружився з його дочкою Мар'янкою. Це була майбутня мати балетного маестро Владіміра Лібовицького. Владімір Лібовицький (батько митця) збирав інформацію з чеських листів по садівництву, а також з російськомовного часопису «Сельський вестник». Саме в такий спосіб довідався, що щепи можна закупити із саду царівни в Умані. Однак, коли повідомили про розцінки (щепи з трьома очками коштували 2 коп.), хлопець зажурився. Допоміг йому садовод Антонін Новак, котрий дав гроші з умовою, що той пізніше йому віддасть з кожного сорту (породи) одне деревце. Крім того, щепи діставали від пана Вінтера з Московщини і пана Влка з Луцька, котрий підвозив їх з Чехії. Так почали розмножуватися шкільки. Пізніше другу шкільку мав Александр Дрвота та деякі інші односельці. Новини Чеські стали селом прекрасних садів.

Поступово територіальне розташування села розширилось. Одні землі з 665 моргів у 1869 році збільшилися до 1700 га за рахунок викуплених від коблинського, переміліського та московщинського землевласників, а також від Володиміра Миколайовича Земіна.

У 20-х–30-х роках у Новинах, як і в інших чеських поселеннях Волині, помітне розшарування населення на заможних і бідних. Одні землю скуповують за безцінь, стають куркулями, а інші після продажу землі батракують у куркулів. Багато місцевих жителів, особливо з хуторів, батракували у заможних чехів...

ДАЛІ БУДЕ...